

ZAAIEN, RIJPEN, (MAAIEN) EN OOGSTEN

door Jurjen Beumer

1.

Een poster van 'de oogst' van Vincent van Gogh hangt al heel lang kleurrijk op mijn werkkamer. Het is een lust voor het oog: de eenvoud van het boerenleven, een blauwe handkar, een rood wielenaar, hier en daar een werkend persoon, het typische Van Gogh-geel van het Zuidfranse landschap en in de verte de heuvels. Een gehaast mens wordt hier rustig van. We worden binnengeleid in een pastoraal-agrarische sfeer. Het schilderij is heel open, we worden uitgenodigd om mee te doen aan de oogst. Wie het leven van Van Gogh enigszins kent weet dat hem bepaald geen idyllisch landschap voor ogen stond. Meer dan wie ook kende hij de hardheid van het boerenleven, de armoede en het ploeteren. Hij wist van de schrale grond in Drente en het werken onder de stekende zon in Frankrijk. Zelf zo arm als een rat, heeft hij ervaren dat oogsten niet vanzelfsprekend is, maar dat je heel veel energie moet steken in het **zaaien**. Het is daarom geen wonder dat we bij Van Gogh in allerlei variaties tekeningen van zaaiers tegenkomen. Daar begint het mee, met zaaien. In de diepte van de akker doet het zaad zijn werk. De bijbelse beelden van zaaien, maaien en oogsten waren 'de evangelist' Van Gogh zeer bekend. Veel meer dan in onze post-agrarische tijd leefde hij met het ritme van de seizoenen. Wij zijn hier grotendeels van vervreemd, maar misschien kunnen we toch proberen met Van Gogh de beeldspraak te vatten, dat deed hijzelf ook. Zaaien, maaien en oogsten zijn immers beelden van ons leven.

2.

In de evangeliën heeft zaaien een belangrijke plaats, er wordt kwistig met zaad gestrooid. Het is begrijpelijk dat in een landbouwcultuur dit fenomeen zo aan de orde is. Zaaien is van vitaal belang, je leven is er van afhankelijk. Wie zoekt naar beelden ziet onmiddellijk zaad en zaaier voor zich. Jezus begint zijn parabels dan ook met een zaaier. En de evangelist gaat a.h.w. 'spelen' met dit beeld. Hij wil er diepte in. Het beeld moet voor zich spreken, maar moet door de parabel tevens datzelfde beeld overstijgen. Slechts weinigen kunnen het zonder (voor)beelden stellen. 'Woorden wekken, beelden trekken', zegt een oud Vlaams spreekwoord.

De gelijkenis vertelt dat wij het zelf zijn die gezaaid worden. Het zaad is het Woord van God en de hóórders van dat woord worden uitgezaaid om in zijn naam vrucht te dragen. Mensen gaan de weg van alle zaad, maar onze bodemgesteldheid is niet altijd van dien aard dat we ontvankelijk zijn.

Goede hoorders zijn dun gezaaid. Met deze gedachten speelt de parabel:

- er is zaad,
- er is onze bodemgesteldheid en
- afhankelijk daarvan stagneert of versnelt de komst van het koninkrijk.

Aan de Zaaier zal het niet liggen. Reeds in de eerste zeven dagen heeft hij zijn 'beginsel' -programma' geschreven en in de harten van mensen gegrift. Vanaf den beginne ligt zijn zaad in ons (vs 19) en deze wereld te wachten. Vanuit het zaad is de oogst niet problematisch (Naastepad). Maar wij, wij mensen zijn op andere dingen gericht. Het lijkt of we álles willen oogsten (roem, eer, aanzien, geld en goed), maar het allerbeste in ons verpietert. Een beetje willen we wel, niet te moeilijk, niet teveel, niet te radicaal. Maar toch, het zaad láát zich niet verstikken, zo'n kiemkracht heeft het in zich; langzaam aan komt er een proces op gang. Het lijkt alsof het zaad zich tegen onze wil en dank aan ons opdringt. Er lijkt geen ontkomen aan. Eerst wordt het geprobeerd via de buitenkant ('langs de weg' vs 4). Maar dat wordt niks natuurlijk. Er komen vogels en het zaad is weg. Zo mild is de goede zaaier dat hij, als wij niet willen, de vogels voedt (met een knipoog naar de Bergrede, Mt 6: 26, vogels zaaien en maaien niet en toch voedt God ze).

Dan nóg maar eens op een andere manier proberen, gaat de parabel verder. Iets meer naar de kant van de akker, maar het is een en al 'steenachtige plaats' (vs 5). Zelden heb ik zoveel stenen bij elkaar gezien dan in het joodse land. Is daar eigenlijk wel een stuk land zonder steen? Wat moet er eerst een 'puin geruimd' worden, in deze wereld en in mijzelf. Wat een *kei*harde samenleving, wat een verhard hart, er is geen doorkomen aan voor het zaad. Maar ja, 'boeren' klagen altijd of ze lachen met kiespijn. Te veel zon laat het zaad verdorren, teveel regen laat het verrotten.

Maar steeds verder dringt het zaad op, zelfs de dorens kunnen het niet tegenhouden (vs 7). Het láát zich niet tegenhouden. Het wil in goede aarde terecht komen, omdat het in goede aarde (bij de hemelse vader) haar levens-kiemen heeft gekregen. Het wil daar in de diepte en de rust van de aarde een plek vinden.

3.

Na het zaaien is het van groot belang dat het zaad kan *rijpen*. De vraag kan opgeworpen worden of er is in onze gehaaste tijd nog voldoende tijd is voor het rijpen. Kinderen worden verleid door slimme en snelle reclames om zo snel mogelijk kleine volwassenen te worden. Door deze externe prikkels krijgen ze nauwelijks tijd om te rijpen. Hun ouders zijn vaak niet opgewassen tegen deze overmacht. 'Er is zoveel voor ze', verzuchtte laatst een ouderpaar, 'alles kunnen ze hebben, maar hun zijn, hun interieur, daar maken we ons zorgen over.' Dan die volwassenen zelf. Ook zij worden meegesleurd in een jachtig en op geld belust leven. Ze raken achter adem, burn-out, uitgeblust. Het zijn geen goede uitgangspunten om uit te rijpen.

Rijpen is een pijnlijk proces: het zaad dat in jou ligt, net zo goed als het zaad dat in de akker wordt gestrooid moet openbarsten. Die kleine korreltjes, of die kleine bloembolletje in de bloembollenvelden moeten knappen. Maar ook de aarde zelf, waar dat zaadje in komt, moet door een sterke ploeg opengereten worden. Pijnlijk is dat, zo'n ploeg door je leven. Het onderwijs is zo'n ploeg, de kerk is zo'n ploeg, de opvoeding thuis is zo'n ploeg in onze akkers. Kinderen kunnen niet altijd overzien dat zo'n 'ingreep' nodig is voor hun rijping. En ouderen die denken dat hun rijping af of klaar is, worden vervelende oude mensen.

Zaad wil radicaal (radiks=wortel)) door de waanwijsheid van alle dag heen breken, zoals een bloem het beton opzij drukt, om dan, in een geheimzinnig (rijpings-)proces van sterven en opstaan vrucht te geven. Wij weten niet wat daar diep in de aarde precies gebeurt. Het is bekend dat vroeger landbouwers bij elke strooibeweging een kruisje sloegen.

Met de wijndruiven gaat het net zo als met het zaad. Ze groeien en rijpen op de warme heuvels, met het gezicht naar de zon. Nadat ze geplukt zijn, worden ze platgeslagen, letterlijk met voeten getreden, om dan vervolgens in het donker te rijpen. Daar, in die donkere aarde of in die donkere kelders vindt het geheimzinnige proces van rijping plaats.

Het zaad wordt brood, de druif wordt wijn. Daarom staan *brood en wijn* op de tafel van de geloofsgemeenschap, opdat wij steeds herinnerd worden aan het goede leven. 'Doe dit tot mijn gedachtenis...' Godzijdank, Eén was er in ieder geval goed!

4.

Om het gezaaide zaad goed in ons te laten rijpen is het nodig dat we onderscheid maken tussen *scoren en oogsten*. Scoren is een woord dat op dit moment heel populair is, en niet alleen in de topsport. Je moet scoren, heet het dan. Alleen het resultaat telt. Hoe dat resultaat bereikt wordt is niet belangrijk, desnoods over lijken. Niet dat ik iets tegen een gezonde ambitie-drang heb, en zeker, er moet gepresteerd worden, maar hoe geschiedt dat? Scoren kiest voor de korte, snelle weg. Wie wil scoren neemt geen tijd voor het langzame rijpings-proces. Hij wil als het ware de bloemen uit de grond kijken! Scoren lijkt op oogsten, maar de vruchten van deze korte-termijn-oogst zijn niet geschikt om zèlf weer vrucht te dragen. En dàt nu precies is de bedoeling van de oogst, dat het leven van anderen er ook door gevoed wordt.

Eigenlijk zijn degenen die bezig zijn met het langzame kiemen van het zaad (in zichzelf, in de wereld) helemaal niet bezig met de oogst. Die oogst vertrouwen zij toe aan iemand anders. Wie er op let ervaart het, tot vandaag zaait God met milde hand vruchtbare zaadkorrels in ons leven.

5.

Lang geleden al weer ontmoette ik een oude man die nog 'schemerde'. Tegen het invallen van het donker overwoog hij zijn leven, van de dag die was geweest en de dag die morgen zou komen. Hij was een rijp mens, de haast had hem niet te pakken kunnen krijgen, hij had zijn leven lang goed de tijd genomen om te luisteren naar de Stem diep in hem. Hij was gewend geraakt om zijn leven in het verlengde te leggen van bijbelwoorden en andere woorden van wijsheid en liet die bijna dagelijks als

zaad in zijn leven uitstrooien. Zijn kinderen en kleinkinderen waren dol op hem, dat kwam omdat hij niet meer alleen voor zichzelf hoefde te leven, maar er helemaal voor hen en anderen kon zijn. Hij was een gezegend mens, volop had hij gebruik gemaakt van het gezaaide zaad en was in de ouderdom geheel uit-gerijpt. Hij vond het ook niet erg meer om te sterven. Toen hij stierf was het even alsof de anderen om hem heen ook niet meer bang waren voor hun dood. Ze mochten al even delen in zijn oogst.

6.

Het perspectief van zaaien en rijpen is de *oogst*, de grote oogst. We zullen lachen en juichen als op de dag van de oogst. Een feest is het, waar dorens en distels verbrand worden, hoe nodig ze ook waren om onze eigengereidheid te breken. En van de verzamelde stenen wordt een altaar gebouwd ter ere van de grote Zaaier. Op deze weg van zaaien, maaien en oogsten bevinden zich de leerlingen van Jezus. Zij weten nog niet dat Jezus straks zélf de weg van alle zaad eens en voorgoed zal gaan; en als ze het straks wél weten zijn ze ook nog verrast op 'de derde dag'. Hij zelf moet 'verrijzen uit de dood vandaan', toen pas begrepen ze de parabel van de zaaier.

7.

En wij? Laten we elkaar helpen en bijstaan als het dor is langs onze wegen, als we eindeloos aan de oppervlakte blijven hangen, als stekelige dorens onze levens beschadigen. Dat we elkaar helpen met dat geloof dat diep in onszelf en deze wereld het zaad kiemt. God wacht en heeft tijd, de eerste oogst is reeds binnengehaald. Er is mooi weer op komst!. Men zegt dat het een goed seizoen wordt.

jjb, Haarlem preek111